

הרב משה ליב הכהן הלברשטט

פרשת כי תבא

אמונה בעת מבחן

"והיה אם לא תשמע בקול ה'... ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך. והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה... והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם... כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם" (דברים כח, טו, לד, סג)

קרוב למחצית מפרשת כי תבא מוקדשת לתאור מפורט של הקללות הנוראיות ביותר שיבואו על עם ישראל אם לא ישמע בקול ה'. לדאבון כל לב הקללות הללו התממשו אחת לאחת לאורך הדורות, בעת חורבן בית ראשון, בעת חורבן בית שני, ולאורך הגלות. אנחנו עדיין חיים בצל חורבן יהדות אירופה בשואה הנוראה במלחמת העולם השנייה. התממשותן של הקללות הנוראיות הללו גרמו למבוכה אמונית אצל רבים מאחינו בני ישראל. אנשים עמדו מול הזוועות ולא היו מסוגלים לקבל שדברים כאלו יכולים לקרות בעולמו של הקדוש ברוך הוא. גם בקרב גדולי ישראל היו גישות שונות בהתמודדות האמונית מול הזוועה. היו שדגלו בשיטה של הטפת מוסר, ואמרו שהזוועה היא תוצאה ישירה של התרחקות מדרך ה', בדיוק כפי שכתוב בתורה. הם אף מצביעים על חטאים ספציפיים ותהליכים שגרמו לעונש מידה כנגד מידה. אחרים התנגדו לגישה זאת של חיפוש אחר חטאים ספציפיים כדי להסביר את השואה, לדעתם התוכחה היא היבט מוטמע באופיו של כלל ישראל עד בא המשיח, והיא נשלחת לכלל ישראל כרצונו של הבורא, ומסיבות הידועות ומובנות אך ורק לו עצמו. צריך להיות נביא או תנא כדי לטעון להבנת הסיבות הספציפיות למה שאירע לנו, כל מי שנפל בדרגתו מהנביאים או התנאים וטוען להבנה כזאת, רומס לשווא את גופותיהם של הקדושים שמתו על קידוש השם, ומשתמש לרעה בכח לפרש ולהבין את ההיסטוריה היהודית. מבוכה זו צצה ועולה גם בטרגדיות קטנות יותר, ואישיות יותר, כמו מלחמות, פיגועי טרור ומחלות לא עלינו.

חשוב להבין, שההתמודדות עם שאלות גדולות אלו איננה רק שכלית אלא גם רגשית. מול המסבירים את השואה כעונש מידה כנגד מידה יטענו המתנגדים, האם אתם באמת מסוגלים להבין זאת? מדוע היה הקדוש ברוך הוא צריך להביא עלינו דברים נוראיים כאלו, האם לא היה יכול להיות אחרת? האם אין אמצעים עדינים יותר להחזירנו למוטב? ומה עם כל אותם תינוקות שלא חטאו ולא פשעו? והם ישיבו לעומתם, וכי איך אתם יכולים להתעלם מכך שמדובר במימוש תחזית מאוד ברורה של הקללות שיבואו על עם ישראל אם לא ישמע בקול ה'! והחיפוש אחר חטאים ספציפיים שעליהם נענשנו מידה כנגד מידה הרי הוא קיום דברי הרמב"ם (הלכות תעניות א, ב-ג): ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו'. וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית. הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות.

"תכלית מה שנדע בך, שלא נדעך. ואולם נדע היותר, נמצא זה חלקנו מכל עמל ההשתכלות" (בחינות עולם לחכם מוהר"ר ידעיה הפניני הבדרש", מהדורת ווילנא פרק יב).

אינני מתיימר להכניס את ראשי בין ההרים הגבוהים, ולדון בשאלה אם נכון להצביע על חטאים ספציפיים כגורמים לחורבן, אלא ברצוני לקרב אל שכלנו את יסודות האמונה המוסכמים, על פי דבריו של החכם השלם המליץ הנפלא הרב הכולל מוהר"ר ידעיה הפניני.

רבי ידעיה הפניני מציג כאן שני יסודות באמונה שאינם סותרים זה לזה אלא משלימים זה את זה. א. נדע היותר, נמצא זה חלקנו מכל עמל ההשתכלות. ב. תכלית מה שנדע בך, שלא נדעך.

ההתבוננות המושכלת בהיסטוריה הקרובה והרחוקה מביאה למסקנה הברורה והפשוטה של "נדע היותר", יש מנהיג לבירה, דברי התורה הקדושה מתממשים במדויק, "והיה אם לא תשמע בקול ה'... ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך", "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (משלי כא, ל). ובמקביל "תכלית מה שנדע בך, שלא נדעך", אף אחד לא באמת מבין את דרכי ה', אף אחד איננו יודע חשבונות שמים, המחלוקת היא רק על אופן קיום דברי הרמב"ם, על

ידי הצבעה על חטאים ספציפיים או על ידי תיקון המעשים באופן כללי, אבל להבין את ה' אף אחד איננו מסוגל, וזו תכלית ידיעת ה'.

משל החקלאי – הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן ה' יקום דמו, אמר את הדברים הבאים בימיו האחרונים בקובנה לפני שנרצח יחד עם תלמידיו על ידי הנאצים ימח שמם, במענה לשאלה מדוע נגזרו עליהם כאלה זוועות. דברים אלו נמסרו על ידי לוטננט מאיר בירנבוים, ששמע את הדברים מפי ניצול יהודי במחנה בוכנוולד ששהה עם רבי אלחנן בימים האחרונים והמבהילים בקובנה, ונכתבו על ידי בנו רבי אלעזר שמחה וסרמן זצ"ל.

פעם אחת בא איש שלא ידע דבר אודות חקלאות אל איכר וביקש שילמדנו עבודת אדמה. לקחו החקלאי אל שדהו ושאל אותו מה הוא רואה. "אני רואה חלקת אדמה, עשירה בצמחיה ומושכת עין". לאחר מכן עמד האורח נדהם כאשר החקלאי חרש את הצמחיה והפך את השדה הירקרקקה והיפה לערימות של חפירות חומות נמוכות. "מדוע הרסת את השדה" הוא השתומם. "סבלנות, תראה", אמר החקלאי.

לאחר מכן הראה החקלאי לאורחו שק מלא דגן חיטה משובח ואמר, "תתאר לי מה הנך רואה". האורח תיאר את הדגן המשביע והמושך. והנה שוב פעם הביט בתדהמה כאשר החקלאי הרס דבר מובחר. הפעם, הוא עלה וירד בתלמים והניח גרעינים אל תוך האדמה הפתוחה בכל מקום שהלך. לאחר מכן הוא כיסה את הגרעינים עם רגבי האדמה.

"היצאת מדעתך?" הוא הקשה, "מקודם הרסת את השדה ועתה אתה משחית את הדגן!" "סבלנות. תראה".

כחלוף זמן, החקלאי לקח שוב את אורחו אל השדה. כעת הם חזו עד קצה יכולת ראייתם, בשורות ישרות של גבעולים ירוקים הצומחות ועולות מהחפירות. האורח חייך לרווחה.

"הריני מתנצל. כעת אני מבין מה שאתה עושה. שיפרת את חזות השדה יותר מאי פעם. מלאכת החקלאי מדהימה באמת".

"לא", אמר החקלאי. "עדיין לא סיימנו. דרושה סבלנות נוספת". עבר זמן נוסף והגבעולים השלימו את גידולם. אזי בא החקלאי עם מגל וקצץ את כולם, בעוד אורחו מביט בפליאה, בראותו איך השדה המסודרת הפכה לזירת הרס מכוערת.

החקלאי קשר את הגבעולים הנפולים לערימות וקישט בה את השדה. מאוחר יותר, הוא לקח את הערימות לשטח אחר, ושם הוא היכה בהם ומעך אותם עד שהפכו לאוסף של קש וגרעינים רפויים. לאחר מכן הוא הפריד את הגרעינים מהחציר וקיבץ אותם לערימה ענקית. כל אותו הזמן הוא אמר לאורח המוחה, "עדיין לא סיימנו, דרושה סבלנות נוספת..."

לאחר מכן בא החקלאי עם עגלה והעמיס אותה לגובה בדגן, שאותו העביר אל המטחנה. שם, הדגן היפה נטחן לאבק מחניק וחסר צורה. האורח שוב התלונן. "לקחת את הדגן והפכת אותו לעפר!" ושוב, ביקשו ממנו סבלנות.

החקלאי אסף את העפר לשקים והביא אותם הביתה. הוא נטל מעט עפר וערבב אותו במים, בעוד האורח מתפלא על הטיפשות שביצירת "בוץ לבן". אזי החקלאי עיצב את ה"בוץ" לצורת כיכר. האורח ראה את הכיכר המעוצב בדיוקנות וחייך לרווחה, אך שמחתו לא החזיקה מעמד. החקלאי הצית אש בתנור והכניס בו את הכיכר.

"כעת הנני בטוח שהשתגעת, ככלות כל העבודה, אתה שורף את מה שיצרת".

החקלאי הביט בו וצחק. "האם לא אמרתי לך כבר להמתין בסבלנות?"

אחרי הכל החקלאי פתח את התנור והוציא ממנו לחם טרי, פריך וזהוב, עם ארומה מעוררת תיאבון.

"בא", אמר החקלאי. הוא הוביל את אורחו לשולחן במטבח ופרס שם את הלחם, והציע לאורחו, שזה עתה נרגע, פרוסה מרוחה בחמאה. "עכשיו". אמר החקלאי, "עכשיו, אתה מבין?!"

השם יתברך הוא החקלאי ואנחנו הטיפשים שאין לנו אפילו תחילת הבנה בדרכיו או בתוצאה הסופית של מהלכיו. רק כאשר יושלם התהליך ידע עם ישראל מדוע כל זה קרה. אז, כאשר המשיח סוף סוף יבוא, נדע למה ומדוע כל זה היה מוכרח להתרחש. עד אז, עלינו להתאזר בסבלנות ובאמונה שהכל, אפילו כאשר הוא נראה כהרס וסבל, הוא חלק מתהליך שיביא טוב ונעימות.

(קובץ מאמרים ואגרות לרבי אלחנן וסרמן הי"ד, חלק ב, מדור "בגיא צלמות", עמ' רכד).